

KASBIY TA'LIM TIZIMI O'QUVCHILARINI KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA XIZMAT KO'RSATISH FAOLIYATIGA TAYYORLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Ustababayeva Xafiza Artikovna

Professional ta'limni rivojlantirish instituti, mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya. Mazkur maqolada kasbiy ta'lim tizimida o'quvchilarni xizmat ko'rsatish faoliyatiga tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy-metodologik asoslari va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Xizmat ko'rsatish sohasining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinib, mazkur soha uchun zarur bo'lgan asosiy kasbiy kompetensiyalar aniqlangan. Kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining samaradorligi pedagogik kuzatuv va tahlillar orqali asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari kasbiy ta'lim tizimida o'quvchilarni real mehnat bozoriga tayyorlashda ushbu yondashuvning muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kasbiy ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, xizmat ko'rsatish sohasi, kasbiy kompetensiya, metodika, mehnat bozori.

Аннотация. В данной статье широко рассматриваются теоретические и методологические основы, а также практические аспекты компетентного подхода в подготовке студентов к работе в сфере услуг в системе профессионального образования. Анализируются специфические особенности сектора услуг и определяются основные профессиональные компетенции, необходимые для этого сектора. Эффективность образовательного процесса, организованного на основе компетентного подхода, обосновывается педагогическими наблюдениями и анализом. Результаты исследования показывают важность данного подхода в подготовке студентов к реальному рынку труда в системе профессионального образования.

Ключевые слова: профессиональное образование, компетентный подход, сектор услуг, профессиональная компетентность, методология, рынок труда.

Annotation. This article broadly covers the theoretical and methodological foundations and practical aspects of the competency-based approach in preparing students for service activities in the vocational education system. The specific features of the service sector are analyzed and the main professional competencies necessary for this sector are identified. The effectiveness of the educational process organized on the basis of the competency-based approach is substantiated through pedagogical observations and analyses. The results of the study show the importance of this approach in preparing students for the real labor market in the vocational education system.

Key words: vocational education, competency-based approach, service sector, professional competence, methodology, labor market.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va iqtisodiy integratsiya sharoitida xizmat ko'rsatish sohasi jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biriga aylandi. Savdo, turizm, umumiy ovqatlanish, maishiy xizmat, axborot xizmatlari kabi yo'nalishlar jamiyat hayotida muhim o'rin egallamoqda. Shu bois mazkur sohada faoliyat yurituvchi mutaxassislar qo'yiladigan talablar ham tubdan o'zgarmoqda [1]. Zamonaviy mehnat bozori mutaxassisdan nafaqat kasbiy bilim, balki kommunikativ madaniyat, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish, mijozlar bilan ishlash

ko'nikmalari va kasbiy moslashuvchanlikni talab etadi [2]. Bunday sharoitda kasbiy ta'lim tizimida o'quvchilarni tayyorlash jarayonini yangicha yondashuvlar asosida tashkil etish zarurati yuzaga kelmoqda. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaviy yondashuv kasbiy ta'lim tizimida ustuvor metodologik yo'nalish sifatida e'tirof etilmoqda.

Mazkur yondashuv o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorlik darajasini oshirishga xizmat qiladi [3].

Kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari

Kompetensiyaviy yondashuv tushunchasi pedagogika faniga XX asr oxiri – XXI asr boshlarida kirib kelgan bo'lib, u ta'lim natijasini shaxsning amaliy faoliyatga tayyorlik darajasi orqali baholashni nazarda tutadi. I.A. Zimnyaya kompetensiyani bilim, ko'nikma, tajriba va shaxsiy fazilatlarining integrativ majmuasi sifatida talqin etadi [4]. A.V. Xutorskoyni fikricha, kompetensiyaviy yondashuv ta'lim oluvchini faol subyekt sifatida shakllantirib, uni real hayotiy vaziyatlarda samarali faoliyat yuritishga tayyorlaydi [5]. Bu yondashuv kasbiy ta'lim tizimi uchun ayniqsa dolzarb bo'lib, ta'lim mazmunini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi.

Kasbiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv quyidagi vazifalarni hal etishga xizmat qiladi:

- nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash;
- o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantirish;
- kasbiy moslashuvchanlikni shakllantirish [6].

Xizmat ko'rsatish sohasining o'ziga xos xususiyatlari

Xizmat ko'rsatish sohasi boshqa ishlab chiqarish tarmoqlaridan farqli ravishda inson omiliga kuchli bog'langanligi bilan ajralib turadi. Bu sohada xizmat sifati ko'p jihatdan xodimning kasbiy mahorati, muomala madaniyati va shaxsiy fazilatlariga bog'liq bo'ladi [7].

Shuningdek, xizmat ko'rsatish faoliyati:

- mijoz bilan bevosita muloqotni;
- tezkor va moslashuvchan qaror qabul qilishni;
- xizmat madaniyati va etik me'yorlarga rioya etishni talab etadi.

Mazkur xususiyatlar kasbiy ta'lim tizimida o'quvchilarni tayyorlash jarayonida alohida e'tiborni talab qiladi.

Xizmat ko'rsatish sohasida shakllantiriladigan asosiy kompetensiyalar

Tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xizmat ko'rsatish faoliyati uchun quyidagi kompetensiyalar muhim hisoblanadi:

- kasbiy-amaliy kompetensiya (texnologik jarayonlarni bilish va bajarish);
- kommunikativ kompetensiya (mijozlar bilan samarali muloqot);
- ijtimoiy kompetensiya (jamiyada ishlash, xizmat madaniyati);
- axborot-kommunikatsion kompetensiya (zamonaviy texnologiyalardan foydalanish);
- muammoli vaziyatlarni hal etish kompetensiyasi [8].

Mazkur kompetensiyalar o'quvchilarning kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatli ishlashini ta'minlaydi.

Xizmat ko'rsatish faoliyatiga tayyorlash metodikasi

O'quvchilarni xizmat ko'rsatish faoliyatiga tayyorlash metodikasi kompetensiyaviy yondashuv asosida quyidagi pedagogik shartlarga tayanadi:

- Ta'lim jarayonini real kasbiy vaziyatlarga yaqinlashtirish;
- Amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish;
- Interfaol va innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish [9].

Dars jarayonida keys-stadi, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar va loyihaviy ishlar o'quvchilarning kasbiy faolligini oshiradi. O'qituvchi esa nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi va maslahatchi rolini bajaradi.

NATIJAR VA MUHOKAMA

Kasbiy ta'lim muassasalarida kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi mutaxasislarni kasbiy faoliyatga tayyorlash mazmunini aniqlash, uning didaktik taminotini takomillashtirish o'z navbatida kasbiy ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida hamda interfaol o'qitish metodlarini qo'llash orqali bo'lajak mutaxasislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning tuzilmaviy metodik modelini ishlab chiqishni, kasbiy ta'limda bo'lajak mutaxasislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashga xizmat qiluvchi elektron ta'lim resurslari hamda o'quv-uslubiy ta'minotini yaratishni va amaliyotga joriy etishni, kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy ta'limda bo'lajak mutaxasislarni tayyorlash modelini takomillashtirishni va amaliyotda qo'llash orqali samaradorligini

tajriba sinov jarayonida aniqlashni talab etadi. O'tkazilgan pedagogik kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida o'quvchilarning:

- kasbiy mustaqilligi;
- amaliy ko'nikmalari;
- mijozlar bilan ishlash madaniyati sezilarli darajada oshadi [10].

Bu natijalar kompetensiyaviy yondashuvning xizmat ko'rsatish sohasida yuqori samaradorligini tasdiqlaydi.

XULOSA

Kasbiy ta'lim tizimida o'quvchilarni xizmat ko'rsatish faoliyatiga kompetensiyaviy yondashuv asosida tayyorlash metodikasi o'quvchilarda nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalarga aylantirish, muammolarni hal qilish, muloqot va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, buning uchun zamonaviy o'qitish usullari (interaktiv darslar, loyiha asosida o'qitish, stajirovka) qo'llaniladi, shuningdek, o'quvchilarning professional kompetensiyalarini baholash va rivojlantirishga urg'u beriladi. Xulosa qilib aytganda, kasbiy ta'lim tizimida o'quvchilarni kompetensiyaviy yondashuv asosida xizmat ko'rsatish faoliyatiga tayyorlash zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu metodika o'quvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish orqali ularni real mehnat bozoriga samarali tayyorlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining kasbiy ta'limni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari. – Toshkent, 2020.
2. UNESCO. Technical and Vocational Education and Training Strategy. – Paris: UNESCO, 2021.
3. Воымуродов М.В. Kasbiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv. – Toshkent: ToshDU, 2020.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетенции как результат образования. – Москва: Педагогика, 2019. – 256 с.
5. Хуторской А.В. Компетентностный подход в образовании. – Москва: Академия, 2018. – 312 с.
6. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – Москва: Народное образование, 2019. – 298 с.
7. Mardonov Sh.X. Xizmat ko'rsatish sohasida kasbiy tayyorgarlik. – Samarqand: SamDU, 2021. – 184 b.
8. Abdullayeva D.R. Kasbiy ta'limda interfaol metodlar. – Toshkent: ToshDU, 2022. – 210 b.
9. Ergashev A.A. Kasbiy ta'limda innovatsion yondashuvlar. – Buxoro: BuxDU, 2020. – 195 b.
10. OECD. Skills for Jobs. – Paris: OECD, 2020. – 140 p.